

Библиотека као центар научноистраживачке установе

УДК 811.163.41'322.2

САЖЕТАК: На примеру Библиотеке „Иво Андрић“ Андрићевог института у Вишеграду у раду се разматрају начини на које библиотеке и стручни кадар запослен у њима могу да допринесу унапређивању научне и наставне делатности институције при којој се налазе. Библиотекар у библиотеци са једним запосленим поред послова из библиотечко-информационе делатности обавља и друге послове којима директно помаже развоју матичне установе. Уз коришћење савремених технологија у библиотечком пословању и широк спектар услуга које нуди својим корисницима библиотека постаје центар научноистраживачке установе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Андрићев институт у Вишеграду, Библиотека „Иво Андрић“, библиотека са једним запосленим, библиотека при научноистраживачкој установи.

РАД ПРИМЉЕН: 27. септембар 2020.

РАД ПРИХВАЋЕН: 28. октобар 2020.

Гордана Станчић

gordana.nedeljkov06@gmail.com

Андрићев институт

Вишеград

Босна и Херцеговина

1. Увод

Након завршених студија библиотекарства и информатике дипломирани библиотекари-информатичари оспособљени су за рад у свим типовима библиотека. У овоме раду приказан је рад једне специјалне библиотеке која се налази при научноистраживачкој установи.

Специјалне библиотеке оснивају се при другим установама са циљем да „услужују посебне, затворене групе корисника, везане за одређену институцију у чијем се саставу и сама налази, а у циљу задовољења

духовних потреба запослених стручњака“ (Вранеш and Марковић, 2008). Јелена Добриловић Драговић наводи да „специјална библиотека постоји као посебна јединица унутар неке организације која нема библиотечке циљеве“ (Добриловић Драговић, 2016). Специјалне библиотеке често су и библиотеке са једним запосленим (Живановић, 2017). Термин „библиотека са једним запосленим“ Федер и Стардис користе за означавање библиотеке или информационог сервиса који води појединац, често уз мало или нимало помоћи друге особе и наводећи да је чак 95% специјалних библиотека у ствари библиотека са једним запосленим (Feather and Sturges, 2003).

У библиотеци са једним запосленим библиотекар обавља све послове неопходне за њено функционисање: набавку грађе и њен физички смештај, каталогизацију и класификацију библиотечког фонда, рад са корисницима који подразумева задуживање и раздуживање грађе, затим пружање помоћи у проналажењу информација укључујући и помоћ у научноистраживачком раду, израду различитих врста библиографија, обављање послова односа с јавношћу, састављање извештаја и планова, обављање административних послова и друго. Библиотекар, такође, треба да поседује добре организационе и комуникационе вештине и да разуме важност одржавања контакта са другим колегама, како из своје струке тако и унутар установе при којој се библиотека налази.

Улога библиотекара запосленог у специјалној библиотеци при научноистраживачкој установи јесте одржавање добрих веза са матичном установом, активно учешће у обављању научне и наставне делатности установе, одговарање на потребе корисника за информацијом, стално стручно усавршавање и праћење савремених трендова у библиотечко-информационој делатности. Како би помогли унапређивању рада матичне установе, а захваљујући знању и вештинама стеченим током студија, дипломирани библиотекари–информатичари запослени у библиотекама при научноистраживачким установама обављају и друге врсте послова.

Једна од таквих библиотека је и Библиотека „Иво Андрић“ Андрићевог института у Вишеграду. У раду ће бити приказано која је њена улога у унапређивању научне и наставне делатности Института.

2. Андрићев институт у Вишеграду

Андрићев институт у Вишеграду основан је 28. јуна 2013. године, као установа чији је предмет деловања научноистраживачки рад у

области друштвених и хуманистичких наука. Његови оснивачи су Влада Републике Српске и Влада Републике Србије, што га чини јединственом научном установом основаном од стране две државе. Мисија Андрићевог института заснива се на томе да промовише идеје и мисли нобеловца Иве Андрића са основним циљем унапређивања културног, уметничког и научног развоја, као и да подстиче младе људе да се баве проучавањем значајних проблема у области науке и уметности. Свој рад Институт заснива на принципима етичности, мултикултуралности, јавности деловања, одговорности, кооперације, толеранције и уважавања различитости.¹ Научна и образовна делатност организује се кроз четири одељења (Одељење за историју, Одељење за књижевност, Одељење за српски језик и Одељење за филм и медије), а поред њих у склопу Института налазе се и Галерија „Петар Лубарда“ и Библиотека „Иво Андрић“ које својим радом додатно доприносе развоју не само као научне и образовне, већ и културне делатности.

Научноистраживачки рад Андрићев институт спроводи кроз различите истраживачке пројекте, научне скупове, семинаре, предавања, радионице и издавачку делатност.² Од његовог оснивања 2013. године па до данас у Институту је одржано више од 30 научних скупова, 20 научних предавања, 6 документарних и око 20 уметничких изложби, неколико округлих столова, радионица и семинара. Поред тога, подржава се и подстиче развој међународне сарадње, те су тако учесници научних и образовних садржаја и научници и истраживачи из разних делова света, што, са једне стране, омогућава широј публици да се упозна са њиховим најновијим научним истраживањима, а са друге стране, сами предавачи се боравком у Андрићевом институту непосредно упознају са његовом мисијом и причу о њему преносе у свет.

Поред научноистраживачког рада као примарне делатности, Андрићев институт, у сарадњи са Одељењем за књижевност, спроводи и наставну делатност организовањем Летње школе „Академија Андрић“ чији учесници могу бити студенти филолошких наука свих нивоа студија из Републике Српске и Републике Србије. Циљ организовања летње школе је да се младим истраживачима омогући додатно образовање и дијалог и размена међусобних искустава и са предавачима. Теме до сада одржаних летњих школа биле су: „Први светски рат у књижевности“

¹ Андрићев институт, преузето 30.08.2020.

² Детаљније информације о одржаним научним скуповима, предавањима и другим активностима могу се видети на веб презентацији [Андрићевог института](#).

(2014), „Културе у сусрету“ (2015), „Култура сјећања“ (2016), „Иво Андрић у нашем времену“ (2017), „Књижевност о Великом рату“ (2018) и „Савремени роман“ (2019).

Још један успешан вид ангажовања Андрићевог института у наставној делатности представља и тродневни семинар на тему „Индивидуални и групни рад у школској библиотеци“ намењен библиотекарима запосленим у школским библиотекама у Републици Српској који је одржан у новембру 2014. године. Организовањем овог семинара и омогућавањем стручног усавршавања библиотекара Институт је показао да разуме значај развоја библиотечке струке и спремност да пружи подршку том процесу.

3. Библиотека „Иво Андрић“ Андрићевог института

Истовремено са оснивањем Андрићевог института основана је и институтска библиотека – Библиотека „Иво Андрић“. Приликом њеног оснивања постављени су следећи циљеви (Станчић 2018):

- формирање фонда у складу са потребама Андрићевог института
- формирање референсне збирке
- омогућавање приступа библиотечкој и информационој грађи у научне и образовне сврхе
- пружање подршке корисницима током научноистраживачког рада: помоћ приликом истраживања, проналажења и вредновања информација; едуковање о коришћењу електронских извора информација итд.
- пружање подршке процесу доживотног учења
- организовање различитих културних активности.

Библиотека „Иво Андрић“ је библиотека са једним запосленим.³ Обављањем различитих радних задатака библиотекара ове библиотеке успешно реализује постављене циљеве рада дефинисане приликом њеног оснивања. Поред библиотечко–информационих послова које се тичу саме библиотеке, библиотекара обавља и низ других послова који се директно

³ Библиотекар у Библиотеци „Иво Андрић“ је образовање стекао на првом, другом и трећем циклусу студија библиотекарства и информатике на Филолошком факултету Универзитета у Београду, а по звању је тренутно виши библиотекара.

тичу рада самог Института, као што су учествовање у организацији научних скупова, семинара, летњих школи, припрема публикација за издавање, остваривање сарадње са другим установама и друго, о чему ће бити речи у наредним одељцима.

Корисници библиотеке су запослени и сарадници Андрићевог института, научни радници и истраживачи из области које су предмет рада Института, студенти друштвених и хуманистичких наука свих нивоа студија, полазници Летње школе „Академија Андрић“. Библиотека Андрићевог института нуди следеће услуге својим корисницима:

- помоћ приликом претраживања фонда
- помоћ при научноистраживачком раду
- коришћење литературе у читаоници библиотеке и ван ње
- претрага електронског каталога.

Фонд Библиотеке „Иво Андрић“ формира се у складу са потребама матичне институције. Чине га монографске и серијске публикације из научних области које спадају у делокруг рада Андрићевог института, претежно литература из области књижевности, историје, лингвистике, уметности, као и значајна референсна збирка. Значајан део фонда су и научна издања самог Института која се се сакупљају, обрађују, чувају и дају на коришћење. Фонд библиотеке броји око 8.000 публикација, а од тога је нешто преко 6.000 обрађено у електронском каталогу и омогућено за коришћење. У плану је да се у наредном периоду и остатак фонда обради и стави на располагање корисницима. Фонд се налази у слободном приступу, публикације су сређене према УДК бројевима, а у библиотеци се налази и читаоница са рачунарима намењеним корисницима. Кроз фонд Библиотеке огледа се и идеја мултикултуралности и међународне сарадње коју Институт заступа. Поред литературе на српском, у библиотеци се налази и литературана енглеском, руском, шпанском, италијанском, словачком, јапанском, кинеском, немачком и другим језицима.

Фонд библиотеке редовно се допуњује публикацијама које су углавном поклони појединаца и установа. Највећи број књига у библиотеку пристигао је захваљујући Одељењу селективне набавке Народне библиотеке Србије, али и поклонима других установа као што су Филолошки факултет Универзитета у Београду, Филмски центар Србије и Филозофски факултет Универзитета у Бањалуци. Такође, након сајма књига који се одржава у Андрићграду, а у којем је Андрићев институт суорганизатор пратећег програма, велики број издавачких

кућа и појединаца поклања своја издања Библиотеци. Поред тога, поклони у библиотеку често пристижу и од појединаца, самих аутора или поштовалаца писане речи.

4. Улога библиотекара у унапређивању научне и наставне делатности Андрићевог института

У претходном делу рада приказане су активности које се односе на научноистраживачку и наставну делатност Андрићевог института са освртом на Библиотеку као саставни део Института. У наставку рада биће приказано на које начине библиотека и библиотекар запослен у њој доприносе развоју и унапређивању поменутих делатности.

4.1 Рад у COBISS систему

Систематским попуњавањем фонда постиже се формирање библиотеке специјалног типа која ће бити у складу са потребама матичне установе и својих корисника. Од марта 2015. године Библиотека „Иво Андрић“ је део система COBISS⁴ што подразумева постојање електронског каталога у Библиотеци. Електронски каталог који се током година формира представља јединствено информативно средство о фонду библиотеке које пружа информације о доступној литератури, омогућава електронску позајмицу публикација и међубиблиотечку позајмицу са библиотекама широм земље. На веб презентацији Андрићевог института корисници, који нису у могућности да физички посете Андрићев институт, детаљније се могу информисати о самој библиотеци и њеном фонду претрагом електронског каталога.⁵

Након увођења електронског каталога, библиотекар ове установе похађао је курсеве који су омогућили добијање лиценце за рад у различитим сегментима у самом систему (дозвола за узајамну каталогизацију А, дозвола за узајамну каталогизацију серијских публикација, интегративних извора, континуираних извора и некњижне грађе). Од добијања лиценце па до краја 2019. године у електронски каталог библиотеке унето је 6.099 наслова.⁶ Библиографске јединице су

⁴ Статистички подаци који се односе на период од 2015. до 2018. године могу се пронаћи у (Станчић, 2018)

⁵ Андрићев институт, преузето 30.08.2020.

⁶ Статистички подаци доступни су у документу „Библиографске базе података и подаци о фонду“, преузето 30.08.2020.

уношене у континуитету у складу са додељивањем неопходних лиценци за рад запосленом библиотекару.

Година	Прираст фонда у систему COBISS
2015.	10
2016.	1818
2017.	2123
2018.	1137
2019.	1012

Табела 1. Приказ раста фонда Библиотеке „Иво Андрић“ од увођења електронског система каталогизације

Поред основних лиценци које омогућавају обраду библиографских јединица из фонда библиотеке, библиотекар, такође, има и лиценцу са курса *Употреба програмске опреме COBISS3/Каталогизација – напредни* која подразумева и могућност аналитичке обраде чланака из зборника радова и публикација које излазе континуирано. Ово је омогућило да се радови из зборника са конференција одржаних у Андрићевом институту каталогски обраде и појаве у узајамном каталогу видљиви свим заинтересованим корисницима. На овај начин се корисници могу упознати са садржајем зборника или добити додатне податке о појединачним радовима и пре него што из неке од библиотека позајме књигу.

4.2 Организација научних скупова

Од оснивања 2013. године у Андрићевом институту одржано је преко 30 научних скупова. Неки од њих су: Научни скуп „Српска књижевност и Први свјетски рат“ (2014), Научни скуп „О Бранку Тошићу“ (2014), Научна конференција „О Петру Кочићу“ (2014), Научна конференција „Обележавање 1914. у 2015. години“ (2015), Међународни научни скуп „Мост у књижевности, историји и кинематографији“ (2016), Научна конференција „Странице историје српско-руских односа у 19. и 20. веку“ (2017), Научна конференција „Сан о граду“ (2017, 2018, 2019), Међународна научна конференција „Српске песникиње“ (2018), Међународна научна конференција „Године које су промениле свет. Први светски рат у историји и историографији“

(2018), Научни скуп „Иво Андрић и српски језик“ (2018), Научни скуп „Актуелна питања српскога правописа“ (2018), Научни скуп „Језик, књижевност, музика: поезија и музика Боре Ђорђевића“ (2018), Међународна научна конференција „Књижевност у преводу“ (2019), Међународна научна конференција „Андрић и европске књижевности“ (2019), Научни скуп „Актуелна питања фонетике и фонологије српског језика“ (2019), Научни скуп „Српска књижевност као основа српског језика“ (2019), Научни скуп „Књижевно стваралаштво Матије Бећковића у поетолошким и стилистичким анализама“ (2019), Научни скуп „Књижевно стваралаштво Горана Петровића“ (2019), Научна конференција „Поетичка преплитања Андрићеве и Селимовићеве прозе“ (2020).

Поред научних скупова одржано је и двадесетак научних предавања, од тога током 2019. године десетак предавања у оквиру циклуса „Српски 20. век“. Неки од предавача били су проф. др Слободан Антонић (предавање „Два века избора у Србији“), Емир Кустурица („Петер Хандке – апостол истине“), проф. др Мило Љомпар („Српски модернисти“), проф. др Јован Душанић („Економски осврт на маргине српског 20. века“), др Боривоје Милошевић („Православље у Босни и Херцеговини од обнове Пећке патријаршије до 1918. године“) и други. Поред наведених научних скупова и предавања одржано је и шест документарних и двадесетак уметничких изложби и неколико радионица и семинара.

Библиотекар Библиотеке „Иво Андрић“ учествује у организацији научних скупова који се у Институту одржавају, што подразумева комуникацију са учесницима у вези са организацијом скупа и прикупљање радова за објављивање зборника сажетака и зборника радова. Просторије библиотеке се често користе као место одржавања научних скупова, а учесници скупова из библиотеке позајмљују литературу потребну за истраживање или излагање. Научне скупове прати и објављивање зборника сажетака и зборника радова, те одржавања научних скупова као резултат има и богаћење издавачке делатности Института новим насловима.

4.3 Издавачка делатност

Објављивањем књиге „Беседе“ Матије Бећковића у суиздаваштву са издавачком кућом „Штампар Макарије“ Андрићев институт је 2013. године отпочео са издавачком делатношћу. Од 2014. године

Институт објављује самостална издања, а током година остварио је и сарадњу са другим издавачким кућама. Својом издавачком делатношћу Андрићев институт обухвата теме из различитих научних области: језика, историје, књижевности, а један део подразумева и издавање литературе која је преведена са других језика. Библиотекар учествује и у пословима издавачке делатности обављајући углавном лекторске и коректорске послове, те тако непосредно учествује у припреми књига за издавање. Ради боље информисаности у зборницима радова са конференција и у појединим монографским публикацијама израђују се именски регистри које, такође, припрема библиотекар Андрићевог института.

Поред претходно наведених послова, библиотекар води и евиденцију о научном стваралаштву матичне установе. Као резултат тога 2019. године објављена је библиографија издања Андрићевог института у часопису ЛИК (Станчић, 2019)⁷. Зборници радова и часописи су у библиографији обрађени аналитички, до нивоа појединачних радова. Ради повећања степена информативности на крају библиографије дати су и следећи регистри: именски, хронолошки и регистар наслова. Објављивањем ове библиографије омогућено је да се шира јавност информише о издавачкој делатности Андрићевог института, а истраживачима је дата могућност да дођу до информација о литератури. Аутори радова објављених у зборницима у издању Андрићевог института лако могу да пронађу библиографске податке о својим радовима.

Своју издавачку делатност Андрићев институт представио је и представља на сајмовима књига у Бањалуци, Београду, Новом Саду, Москви и Андрићграду, а са неких од њих понео је и значајне награде:

1. награда Међународног сајма књига у Москви за најбољи дизајн за књигу „Sidi Abdallah: Ратни дневник Миодрага В. Петровића“ (Вранеш and Марковић, 2008) 2015. године,
2. награда „Моштаница“ Сајма књига у Бањалуци за репринт издање часописа „Идеје“ (прир. Миливој Ненин и Горана Раичевић) 2017. године, и
3. награда Новосадског сајма за целокупну издавачку делатност 2018. године.

Ове награде представљају признања за досадашњи научноистраживачки рад Андрићевог института и његових сарадника.

⁷ ЛИК, преузето 26.10.2020.

4.4 Сарадња с другим установама науке, културе и образовања

Андрићев институт је током година рада остварио и одржава сарадњу са многим установама науке, образовања и културе на националном и међународном нивоу, а његова библиотека допринела је да се тај број повећа.

На Националном нивоу Институт сарађује са Народном и универзитетском библиотеком Републике Српске. Сарадња са овом установом огледа се пре свега на пословима у вези са издавачком делатношћу (достављање СІР-а, ІSВN броја и обавезног примерка), радом у систему СОВІS, међубиблиотечком позајмицом и друго. На међународном нивоу, Институт сарађује са Народном библиотеком Србије у погледу набавке публикација за фонд библиотеке, организовања стручних посета колега из Народне библиотеке Србије библиотеци Института, достављањем својих издања путем обавезног примерка публикација⁸. Народној библиотеци „Иво Андрић“ у Вишеграду доставља се локални обавезни примерак, а обавезни академски примерак доставља се Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду. На тај начин су издања Андрићевог института доступна и професорима, студентима и истраживачима у Србији.

Захваљујући сарадњи библиотекара Андрићевог института и Друштва библиотекара Републике Српске јуна 2019. године у Андрићевом институту одржани су 23. Сусрети библиотекара Републике Српске. Андрићев институт, у улози домаћина, представио је своју делатност, а свој простор уступио библиотекарима из целе земље.

Отварањем библиотеке за коришћење остварује се и сарадња Института са професорима и ученицима основних и средњих школа из Вишеграда и околине, као и са професорима, истраживачима и студентима факултета у Републици Српској и Републици Србији.

4.5 Међубиблиотечка позајмица

Библиотека „Иво Андрић“ је активна и у систему међубиблиотечке позајмице. Захтеви за међубиблиотечком позајмицом из других библиотека стижу неколико пута годишње. Ако се утврди да тражена

⁸ Будући да су оснивачи Андрићевог Института Влада Републике Српске и Влада Републике Србије Институт је у обавези да поштује закон односно правилник о достављању обавезног примерка публикација обе земље.

публикација постоји у Библиотеци Андрићевог института, колеге из других библиотека електронском поштом шаљу захтев да им се пошаље публикација. Тражена публикација доставља се библиотеци која је poslala захтев, а она је прослеђује кориснику. Након коришћења истим путем публикација се враћа у фонд.

На овај начин успоставља се и одржава сарадња са другим библиотекама и научним установама, а истовремено се врши и промоција Библиотеке „Иво Андрић“ и самог Андрићевог института. Кроз непосредни разговор са корисницима сазнали смо да су били пријатно изненађени информацијом да књигу за којом су дуго трагали могу пронаћи у библиотеци Андрићевог института. Као разлог тога изненађења наводили су да нису очекивали да тако „млада“ библиотека има тако богат и квалитетан фонд.

5. Закључак

Добро опремљена библиотека, њен богати фонд, али и способни, мотивисани и организовани библиотекар дају максималну подршку спровођењу научноистраживачке делатности установе у чијем се саставу налазе. Уз коришћење савремених технологија у библиотечком пословању и широк спектар услуга које нуди својим корисницима библиотека може и треба да постане центар научноистраживачке установе.

Андрићев институт настоји да својим научним деловањем обухвати српски језик, књижевност, историју, а као резултат тих настојања постоје резултати рада његових одељења за историју, српски језик, књижевност и филм и медије. Радом Галерије „Петар Лубарда“ и Библиотеке „Иво Андрић“ научна делатност института се продубљује и на уметност и на библиотекарство. Библиотека подржава научну (и наставну) делатност Андрићевог института кроз своје деловање: аутоматизацију пословања, формирање фонда и пружања услуга корисницима, као и сарадњу са другим научним, образовним и културним установама.

Библиотекар својим сталним стручним усавршавањем, вођењем библиотеке, попуњавањем електронског каталога, израдом текуће библиографије Института и учествовањем у другим пословима даје свој допринос развоју Андрићевог института као научне установе која је по свом квалитету већ препозната на простору српског говорног подручја, па и шире.

Литература

- Feather, John and Paul Sturges. *International Encyclopedia of Information and Library Science*. New York: Routledge, 2003
- Вранеш, Александра and Љиљана Марковић. *Од рукописа до библиотеке: појмовник*. Београд: Филолошки факултет, 2008
- Добриловић Драговић, Јелена Р. “Модел за изградњу система квалитета у специјалним библиотекама”. PhD. thesis, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, 2016, преузето 1. 9. 2020, <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:11935/bdef:Content/get>
- Живановић, Владимир. “Рад у библиотеци с једним запосленим”, Vol. 14, no. 3, (2017), преузето 1. 9. 2020, http://www.dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/1860/bitstream_5733.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Станчић, Гордана. “Библиотека Андрићевог института у бити сна о граду”. У *Сан о граду: зборник радова, уредник Александра Вранеш* no. 9 (2018): 89–150, преузето 27. 8. 2020, http://doi.fil.bg.ac.rs/pdf/eb_book/2018/ai_san_o_gradu/ai_san_o_gradu-2018-ch6.pdf
- Станчић, Гордана. “Библиографија издања Андрићевог института од 2013. до 2019”. *Journal of Machine Learning Research* Vol. 6, no. 9 (2019): 89–150, преузето 27. 8. 2020, http://doi.fil.bg.ac.rs/pdf/journals/ai_lik/2019-8/ai_lik-2019-5-8-5.pdf